

DEEL III: IN DE TOEKOMST KIJKEN

INLEIDING

In dit derde deel wil ik eerst dieper ingaan op de “energierevolutie” waarover ik het al enkele keren had. Het gaat dan over de drastische wijzigingen inzake energieproductie en –consumptie die onze planeet de volgende jaren zal doormaken. Eén van de grote vragen hierbij is hoe ons land ermee zal omgaan: zullen we de energierevolutie beschouwen als een bedreiging die we zo lang mogelijk proberen tegen te houden, of bekijken we ze als een grote opportuniteit voor onze samenleving en gaan we er enthousiast tegenaan?

Een tweede aspect is de democratisering van het energiebeleid. Onder paarsgroen werd er weliswaar komaf gemaakt met het gouden tijdperk van pacten achter de coulissen, maar de besluitvorming inzake energie kan toch nog democratischer. Ik formuleer hierover een aantal heel concrete voorstellen.

Welke uitdagingen komen er de volgende jaren in de nucleaire sector op ons af? Welke knopen zal de regering moeten doorhakken? Daarmee rond ik dit derde deel af.

1. DE ENERGIEREVOLUTIE

De economische groei in China is de laatste jaren spectaculair hoog. Tot tien procent. China verbruikt gigantische hoeveelheden energie en zou op zijn eentje de internationale energieprijzen de volgende jaren hoog kunnen houden, of zelfs nog kunnen doen stijgen. De uitdaging voor de westerse economieën is niet hun energieverbruik op te drijven, maar juist hetzelfde te doen met veel minder energie. Of je groen bent of niet, voor of tegen kernenergie, China zal je dwingen energie te besparen. Bovendien komt de uitputting van de fossiele energiebronnen stilaan in zicht..

Dat wordt dus heel concreet. Toen de Club van Rome in 1972 in “Grenzen aan de groei” wees op de onvermijdelijke uitputting van onze energiebronnen, werden in veel financieel-economische kringen de schouders opgehaald. Kernenergie zou immers voor onbegrensde energiemogelijkheden zorgen. Een mythe, blijkt nu. Diezelfde financieel-economische kringen, of het nu Geert Noels in Trends is of de chef van het Internationaal Muntfonds, erkennen nu onomwonden dat het binnen een halve eeuw gedaan is met aardolie. Zij gokken niet op één of andere wonderlijke kerncentrale, maar pleiten voor energiebesparing en hernieuwbare energieën. Anders krijgt de economische groei straks een oplawaai. Bovenop die uitdaging komt dan nog het Kyoto-protocol, of dus de dwingende eis om minder CO₂ de lucht in te sturen. Tel dat allemaal op en je zit bij één van de grootste uitdagingen van de volgende jaren: een energie- en koolstofarme samenleving organiseren met behoud van welvaart en welzijn.

Naast die maatschappelijke evolutie zijn er heel belangrijke technologische ontwikkelingen. Zoals ik al toelichtte, zijn er al zeer veel mogelijkheden inzake decentrale levering van energiediensten (micro-WKK op de eerste plaats). De Europese Unie heeft er een speciaal onderzoeksprogramma over lopen. De OESO, de club van de rijke industrielanden die een zeer traditionele visie heeft op energiedossiers, publiceerde in 2002 een aparte studie over decentrale energieproductie. Ik haal er enkele markante feiten uit :

- Decentrale elektriciteitsproductie is een sterk groeiende markt die heel veel mogelijkheden biedt, zowel technisch als economisch.
- Warmtekrachtkoppeling biedt heel veel mogelijkheden.
- Regeringen moeten in hun energiebeleid deze ontwikkelingen aanmoedigen.

- En ten slotte : welke productiecapaciteit werd er in 2000 het meest besteld: decentrale of nucleaire? decentrale!

Het feit dat zelfs de OESO deze toer opgaat, zegt heel veel. Er komt dus een energierevolutie, onder druk van de economische boom in China en het klimaatprotocol van Kyoto en mogelijk gemaakt door technologische ontwikkelingen. Overheid en privé-sector hebben elk hun rol te spelen. De overheid heeft nog tal van instrumenten om die evolutie te steunen: fiscaliteit, expansiesteun, wetenschappelijk onderzoek, exportsteun, kredietverzekering, tarievenbeleid enz. Het is evident dat de privé-sector, die over grote knowhow en reusachtige kapitalen beschikt ook een centrale rol heeft in die energierevolutie. Als binnen enkele jaren op grote schaal fotonvoltaïsche cellen geproduceerd worden voor elektriciteitsopwekking in jouw en mijn woning, zal dat door een privé-bedrijf gebeuren, zoveel is zeker. Groenen en NGO's zijn dus uiteraard geen tegenstanders van "het bedrijfsleven". De dromen van de groenen kunnen maar gerealiseerd worden door tal van projecten in vele kleine en grote bedrijven . Een duurzame samenleving heeft nood aan bedrijven die welvaart creëren, duurzame welvaart. De gezamenlijke conferentie van Greenpeace en de "World Business Council for Sustainable Development" op de wereldtop over duurzame ontwikkeling in 2002 in Johannesburg was hopelijk het startpunt van een nieuw bondgenootschap tussen de NGO's en de bedrijfswereld.

Wat gaat ons land nu doen in deze nieuwe context? Aan de kant blijven staan, de kerncentrales toch wat langer laten draaien, tot eer en glorie van het Franse Suez? Of onze creativiteit loslaten in dit domein en van Vlaanderen en België koplopers inzake energie-efficiëntie en kwaliteit van energiediensten maken? Waarbij er fantastische kansen zijn voor onze bedrijven en grote mogelijkheden voor creatie van welvaart en jobs. Nog anders gezegd: heeft onze politieke klasse de moed en de verbeelding om in haar energiebeleid pro-actief en volutaristisch te werken aan nieuwe modellen en scenario's of niet?

Er zijn drie scenario's mogelijk. Ofwel blijft de Belgische politieke klasse aanmodderen en schiet ze maar in gang na een catastrofale gebeurtenis, zoals bij Dutroux en de hervorming van politie en justitie. Ofwel pakken onze politici het dossier zodra ze daartoe verplicht worden door Europa of een internationale organisatie. Zoals Europa ons verplichtte de begroting te saneren, zou het Kyotoprotocol ons kunnen verplichten op te houden met het smossen met energie. Een derde en uiteraard ideale weg is niet te wachten op externe druk of dwang en er nu aan te beginnen, zoals gebeurde met verkeersveiligheid een paar jaar geleden. Het dossier werd op de agenda gezet door enkele politici, journalisten en verenigingen uit het middenveld. Er werd handig en hard rond gemobiliseerd. Vandaag zijn dingen mogelijk die vijf jaar geleden ondenkbaar waren. Er is echt een quantumsprong gemaakt. Kan dit ook niet inzake energiebeleid? Kunnen we geen project "Duurzaam Vlaanderen 2016" lanceren? Of noem het "Kyoto kan in Vlaanderen" of hoe je maar wil. Zo'n project zou een heel goede zaak zijn voor het leefmilieu, voor onze portemonnee, de economie en de werkgelegenheid. Een dergelijke quantumsprong vergt een pro-actief en volutaristisch beleid van al onze overheden. De federale, de Vlaamse, de gemeenten en provincies..., iedereen kan zijn steentje bijdragen. Isoleren van gebouwen, mobiliteitsplannen, extra kredieten voor wetenschappelijk onderzoek, uitbouw van openbaar vervoer, steun aan high tech in de energiesector en noem maar op. Al die beleidsmaatregelen moeten niet uitgevonden worden. Ze bestaan en zijn opgesomd in klimaatplannen en beleidsnota's, maar werden tot nu toe nog maar weinig toegepast. Er is een zware tempoversnelling nodig, een structurele en doorgedreven aanpak door alle overheden, met een belangrijke rol voor bedrijven, gezinnen en het middenveld. Om die tempoversnelling te forceren lijkt me een coalitie nodig van groepen en mensen die hier erin geloven en er echt werk van willen maken. Ik denk aan wetenschappers en ambtenaren, NGO's en vakbonden, bedrijven en bedrijfssectoren, politici en wijkcomités. Zij zouden, nu

eens op hun eigen terrein, dan weer samen, de energierevolutie kunnen schragen en het project “Vlaanderen 2016 duurzame energie” lanceren.

2. DE DEMOCRATISERING VAN HET ENERGIEBELEID

Ik zei al dat het Belgische energiebeleid decennialang een zwaar democratisch deficit gekend heeft. De paarsgroene regering maakte komaf met de oude praktijken en realiseerde een heuse trendbreuk. Maar we zijn er nog niet. De politici staan voor een tweesprong: gaan ze door op de drive van paarsgroen om het energiebeleid verder te democratiseren, of vallen ze terug in hun oude vertrouwde schema's van akkoorden achter de coulissen met de grote jongens uit de privé-sector. Verdere democratisering of restauratie? Dat is de vraag. Ik geef vijf voorstellen om het energiebeleid verder te democratiseren.

2.1 Openbaarheid en debat

Zonder openbaarheid van bestuur en debatten op de publieke scène geen democratische besluitvorming. Onder paarsgroen werden ramen en deuren opengegooid. Maar afgelopen jaar waren er pogingen om de deuren opnieuw te sluiten en het openbaar debat te beperken. Ik denk dan aan pogingen van het VBO en Electabel om de debatten in de Algemene Raad van de CREG te smoren. Er zou echt over gewaakt moeten worden dat de debatten en discussies over de energiesector niet opnieuw verhuizen naar de salons en wandelgangen. Parlement, adviesraden en pers moeten hierover in alle openbaarheid permanent discussiëren.

2.2 Geen pacts en conventies maar regelgeving

Aan de meeste conventies werd in vorige legislatuur een einde gemaakt. De nieuwe Europese context maakt het onmogelijk om volledig terug te gaan naar de vroegere situatie. Maar zoals ik hierboven al zei, aarzelde staatssecretaris voor energie Zenner in 2003 niet om een “herenakkoord” te sluiten met Electabel over de elektriciteitsstarieven, een akkoord waarvan geen letter op papier stond. Het blijft dus waakzaam zijn. De grote test is de beslissing van de paarse regering over de financiering van de opslag en berging van nucleair afval. Zal het in alle discretie via een vertrouwelijke conventie gebeuren of in alle openbaarheid na een parlementair debat? Dit is het belangrijkste dossier van de volgende jaren in de nucleaire sector

2.3 Participatie van het middenveld: een nieuwe adviesraad voor het energiebeleid?

Er zijn in dit land adviesraden over werkelijk alles, van bioveiligheid over sociale economie tot het voorkomen van branden en ontploffingen. Al die raden hebben zeker hun rol en nut. Maar een adviesraad over energie? Bestaat niet. Er is wel de Algemene Raad van de CREG, maar die is alleen bevoegd voor de organisatie van de elektriciteits- en gasmarkt, niet voor de nucleaire sector, de aardoliesector, of de energiebevoorrading in het algemeen. Dat betekent dat over belangrijke dossiers als de ontmantelingsfondsen van de nucleaire sector of de berging van nucleair afval er geen enkele (!) raadpleging van het middenveld is. De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling kan zich in theorie buigen over deze en andere energiedossiers, maar heeft al zoveel werk dat “energie” niet zoveel aandacht krijgt als bijv. “leefmilieu”. Ik denk dat deze situatie niet houdbaar is. Ofwel komt er een aparte adviesraad voor energie, met vertegenwoordigers van het middenveld en experts, ofwel krijgt de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling extra middelen om zich ook over de energiedossiers te buigen. De tweede piste heeft mijn voorkeur.

Op Vlaams niveau is de situatie beter. Daar buigt de Minaraad zich regelmatig over energievraagstukken. Maar de grote energiedossiers worden beslist op federaal vlak. Het is dus daar dat de participatie van het middenveld dringend versterkt moet worden.

2.4 Electrabel en de gemeenten moeten scheiden

Beperk in de elektriciteits- en gasmarkt de aanwezigheid van de overheden tot die activiteiten die een natuurlijk monopolie vormen en die neutraal beheerd moeten worden ten aanzien van de verschillende operatoren op de markt. Het gaat dan over transport en distributie van elektriciteit en gas. Uit andere activiteiten (productie van elektriciteit, levering van elektriciteit en gas..., activiteiten waar er concurrentie is) zou de overheid zich moeten terugtrekken. Daar moet de overheid voor een goede marktregeling zorgen via regelgeving en via de regulatoren (CREG en VREG). Als de overheid zelf ook marktspeler is, heb je een gigantisch belangenconflict, zoals vandaag het geval is. Minister van energie Verwilghen moet werk maken van een goede werking van de elektriciteitsmarkt en zijn partijgenoot Geert Versnick heeft zitting in de raad van bestuur van Electrabel. Leuke discussies onder die twee gegarandeerd! De gemeenten moeten dus weg uit Electrabel en Distrigas, en Electrabel en Tractebel moeten verdwijnen uit Fluxys, ELIA en de distributienetbeheerders. Ieder zijn ding. Bovendien zullen de inkomsten van de gemeenten uit de energiesector veel voorspelbaarder zijn. De elektriciteits- en gasnetwerken zijn gereguleerd, wat wil zeggen dat de regulator, de CREG, de transporttarieven goedkeurt. Je kent dus van jaar op jaar heel goed je inkomsten. Wie echter elektriciteit en gas verhandelt en levert (Electrabel, Distrigas...) kan dat veel moeilijker voorspellen.

Het omvormen van bedrijven waarin nu overheid en privé participeren tot bedrijven die voor 100% eigenaar zijn van de overheid is niet minder dan een nationalisering. Dat zal bij sommigen nare dromen à la Sabena oproepen. Is er met andere woorden geen gevaar voor slecht bestuur bij overheidsbedrijven? Overheidsdiensten en -bedrijven zijn in het verleden inderdaad soms slecht bestuurd, schandalig slecht zelfs. Maar er zijn ook tegenvoorbeelden. De GIMV was ook voor de gedeeltelijke privatisering een zeer performant bedrijf. Interelectra en andere zuivere intercommunales beheren al jaren op voortreffelijke wijzen elektriciteits- en gasnetten. Waarom zou dit niet kunnen voor alle elektriciteits- en gasnetten? Bovendien is er een ingebouwde controle. Er is immers de CREG die er als regulator over moet waken dat er geen onverantwoorde uitgaven gebeuren.

Samengevat: Wat de elektriciteits- en gasnetwerken betreft, heeft de overheid volgens mij een rol te spelen als eigenaar. Wat de productie en handel van elektriciteit en gas betreft, heeft de overheid een rol als regulator van de markt, niet als aandeelhouder van een speler op de markt.

Het zou trouwens ook goed zijn indien er een einde kwam aan de ingewikkelde aandeelhoudersstructuren in de energie-intercommunales. Geen kat die haar jongen nog vindt in het labyrint van distributienetbeheerders, "GEDIS", financieringsintercommunales en andere voor de meeste mensen onbegrijpelijke termen. Er is nood aan een radicale vereenvoudiging van de structuren. Fusioneer die kleine en grote distributienetbeheerders tot één bedrijf actief in heel Vlaanderen, met enkel gemeenten als aandeelhouder. De participaties van de gemeenten in de energiesector zouden best in één bedrijf gereorganiseerd worden. Ik denk dan aan de Gemeentelijke Holding, tweede belangrijkste aandeelhouder van DEXIA. Zo zou er één overheidsspeler in de sector overblijven. Met een sterke raad van bestuur en goede regels van corporate governance. Dat bedrijf moet dan een transparant beleid voeren in het algemeen belang.

Er rest nog een vraag en een wens. Wat moet er gebeuren met SPE (grotendeels in handen van de gemeenten) en met Luminus (voor 50% in handen van de gemeenten)? Ik zou consequent zijn: de gemeenten stappen er best uit. Is het de taak van burgemeesters en schepenen om elektriciteit en gas te kopen en te verkopen? Neen toch? Ze verhandelen toch ook geen

stookolie? Dit is een overblijfsel van een systeem van decennia terug. Gedaan ermee. Ten slotte de wens: als Electrabel zich in 2005 van Suez kan losscheuren, wat ik wens en wat helemaal niet onwaarschijnlijk is, dan hoop ik dat onze politici onze nieuwe Belgische kampioen niet gaan koesteren ten koste van de Belgische gezinnen en KMO's. Dat risico bestaat uiteraard. Zie maar hoe het in het verleden liep.

2.5 "Technology assessment" en onafhankelijke expertise

Het Vlaams parlement heeft dankzij groen parlementslid Dirk Holemans een eigen dienst voor technology assessment. Dat is een heel goeie zaak. Zo hebben we een interessant instrument om te vermijden dat bepaalde technologische ontwikkelingen de bocht uitgaan. Het federaal parlement zou eveneens zo'n instelling moeten oprichten om de ontwikkelingen in techno-land actief te volgen. Zodat er tijdig een beleid kan worden gevoerd dat interessante technologische ontwikkelingen alle zuurstof geeft en niet-duurzame technologieën een halt toeroept.

Daarnaast moet de expertise inzake energiedossiers verder versterkt worden. Bij de verschillende administraties, het Planbureau, de CREG, de universiteiten en wetenschappelijke instellingen, zodat de politici niet meer afhankelijk zijn van de knowhow van Electrabel en andere privé-bedrijven.

3. KERNENERGIE: DE UITDAGINGEN VAN MORGEN

3.1 Een financiële correctie

Hoeveel heeft de privé-sector nu eigenlijk verdiend dankzij het wetenschappelijk onderzoek inzake kernenergie op kosten van de belastingbetaler, op de eerste plaats bij het SCK? In welke mate heeft de privé-sector nucleair afval onder de kostprijs bij de overheid kunnen achterlaten? Hoeveel heeft de belastingbetaler besteed aan de kweekreactoren die nooit gefunctioneerd hebben, maar waaraan de bedrijven die eraan mee gewerkt hebben, wel een flinke duit verdiend hebben? En hoe zit het met de fiscale gunstregeling waarvan de sector decennialang heeft kunnen genieten? Anders gezegd: heeft de belastingbetaler geen politiek en economisch onverantwoord geschenk gedaan aan de privé-sector? Is er al die jaren geen rode draad van "privatisering van de winsten" en "collectivering van het verlies" geweest? Ik denk van wel. Het was inherent aan het Belgische energiebeleid gedurende decennia. Er cijfers op plakken is wat anders. In overheidsdocumenten vind je makkelijk bepaalde gegevens, zoals de subsidies voor wetenschappelijk onderzoek en voor de kweekreactoren. Maar hoe zit het met de fiscale voordelen waarvan Electrabel jaren mocht genieten? Dat is al stukken moeilijker. En de knowhow die de privé-sector bij het SCK opdeed over het besturen van een kerncentrale, hoe druk je dat in geld uit? Onmogelijk is het niet, wel moeilijk. Een volledige analyse van de verantwoorde en onverantwoorde geldstromen tussen overheid en privé in de nucleaire sector vergt veel studiewerk en complexe berekeningen. We beschikken over een overheidsinstelling die dat zeker aankan, het Rekenhof. In pakweg zes maanden tijd zou het Rekenhof een interessant rapport kunnen maken. Dat zou kunnen dienen als basis voor een "financiële correctie": een geldstroom van de privé naar de belastingbetaler als compensatie voor het cadeautje uit het verleden. Men zou een accijns op uranium kunnen invoeren waarvan de opbrengsten dienen om de sanering van de nucleaire passiva in de Kempen te betalen, zodat de elektriciteitsverbruikers die factuur niet of niet meer volledig hoeven te betalen. Als de markt ondertussen goed genoeg werkt, zou het voor Electrabel niet evident zijn die accijns door te rekenen aan haar klanten, want de concurrenten hoeven die accijns uiteraard niet te betalen.

Is zoiets wel mogelijk in België? Op 29 oktober 1974 deed de socialistische volksvertegenwoordiger Laridon al zo'n voorstel in de Kamer, zonder enig resultaat. Is het nu, dertig jaar later, wel mogelijk? Het zal niet evident zijn. De banden tussen Electrabel en de politieke klasse zijn nog te hecht en te veel politici die verantwoordelijkheid droegen in pacten en conventies die grote vraagtekens oproepen zijn nog actief in de politiek, om maar te zwijgen over de grote financiële sommen die op het spel staan. Een samenleving heeft soms decennia nodig om in het reine te komen met een pijnlijk gebeuren uit het verleden. Tussen de moord op Lumumba en de parlementaire onderzoekscommissie die de Belgische betrokkenheid in de moord onderzocht lag 40 jaar. Maar ik sluit niet uit dat op korte termijn de overheid wel een mini-correctie uitvoert. De winstcijfers van Electrabel blijven de pan uitswingen. In 2003 bedroeg de rentabiliteit van Electrabel 18,3%. Dat cijfer is een gemiddelde van de rentabiliteit in België en de afdelingen in het buitenland. Een expert gaf me de volgende duiding: "Aangezien de rentabiliteit van de buitenlandse projecten soms maar zus en zo is, betekent dit dat Electrabel op de Belgische activiteiten meer dan 20% rendement haalt." Dat zou sommige kabinetten ideeën kunnen geven.

3.2 De financiering van de berging van het nucleaire afval

Onder de paarsgroene regering werd komaf gemaakt met een hele reeks conventies en pacten in de energiesector. Er blijft echter één zeer belangrijke conventie over inzake kernenergie, meer bepaald de conventie die de financiering van het Fonds op Lange Termijn regelt. NIRAS en de sector beschouwen die als staatsgeheim. Vraag maar tekst en uitleg bij NIRAS of minister Verwilghen: je zal op een muur lopen. Die conventie regelt de financiering van de opslag en de berging van het nucleair afval. Ze bepaalt welke producenten welke bedragen moeten betalen. De huidige conventie loopt eind 2005 af. NIRAS onderhandelt momenteel over een nieuwe conventie 2006-2015 voor de financiering van het FLT, zonder dat het parlement of de inspectie van financiën er aan te pas komen. Terwijl het hier gaat over bedragen van vele tientallen miljoenen euro, waarvan ook de Belgische Staat een deel zou moeten betalen. NIRAS beschouwt de Belgische Staat immers als een gewone "producent van nucleair afval", zoals Electrabel en Belgonucleaire. De Belgische Staat heeft jaren terug de verantwoordelijkheid gekregen voor de sanering van de nucleaire passiva BP1 en BP2. Bij die werken verdwijnt er geen afval. Het wordt alleen gesorteerd, bewerkt en verpakt zodat het gestockeerd kan worden, en later – zo hoopt men – definitief geborgen. Die opslag en berging kosten geld. NIRAS en Electrabel zijn van mening dat de Staat hiervoor moet betalen. Je kan je hier grote vragen stellen. Het is al sterk dat de Belgische Staat destijds de kosten van de sanering op zich genomen heeft. Nu zou ze ook nog eens pakken geld op tafel moeten leggen voor de opslag en de berging van het afval dat overblijft na sanering.

Zelfs als je het principe aanvaardt dat de Belgische Staat mee moet betalen, moet je nog goed op je tellen passen. Hoeveel procent van de kosten moet de Staat dan betalen? Alleen de variabele kosten, zoveel euro per vat afval, of ook een deel van de vaste kosten om een bergingssite te betalen? Het verschil tussen de twee opties loopt in de honderden miljoenen euro. Er is dus een risico dat de nucleaire sector een deel van de kosten voor de opslag en de berging van zijn afval afwentelt op de Belgische Staat. Zeker omdat alles zich in de wandelgangen afspeelt, ver van pers, parlement en publiek. Voor de onderhandelingen tussen NIRAS, Electrabel en de Belgische Staat beschikt Electrabel over een hele ploeg onderhandelaars die voltijds met het dossier bezig zijn. Voor de Staat wordt het dossier opgevolgd door één ambtenaar, een heel bekwame man die echter nog tientallen andere dossiers moet volgen. Als er ooit een prijs voor onbehoorlijk bestuur wordt uitgereikt, krijgt dit dossier vast de eerste prijs.

Het FLT-dossier moet dan ook dringend in de openbaarheid gegooid worden. Het parlement moet er uitvoering over debatteren en de grote lijnen voor de volgende jaren uitzetten. Zodat de regering en NIRAS een duidelijk kader hebben. Er mag zou niet meer gewerkt worden met een conventie, maar met een koninklijk besluit. Zoals in alle andere sectoren. Tot slotte zou de minister van begroting een regeringscommissaris bij NIRAS moeten aanduiden, die waakt over de gevolgen van het beleid van NIRAS voor de overheidsfinanciën.

3.3 De toekomst van het SCK

Het SCK is een “federale instelling”, maar ik denk niet dat dit nog lang zal duren. Het Vlaams Parlement keurde quasi unaniem een resolutie goed waarin het vroeg het beleid inzake wetenschappelijk onderzoek over te dragen naar de gewesten. Het SCK is de belangrijkste wetenschappelijke instelling op federaal vlak. Maar ze ligt op Vlaams grondgebied, op dezelfde campus als het VITO, een Vlaamse instelling die ook actief is in de energiesector. Ik verwacht dan ook dat bij een volgende ronde van de staatsvorming het SCK overgeheveld wordt naar het Vlaams gewest om er te fusioneren met het VITO tot een grote instelling actief op het vlak van energie en leefmilieu. Voor de Franstalige personeelsleden zal er een overgangsregeling moeten worden getroffen (de werktal in die middens is trouwens Engels). In de nieuwe instelling zal de belangrijke nucleaire knowhow inzake veiligheid en afval van het SCK moeten worden behouden en verder ontwikkeld. De federale instellingen NIRAS en FANC zullen bij die nieuwe instelling kennis en expertise kunnen kopen, zoals ze trouwens nu bij universiteiten in Vlaanderen, Brussel en Wallonië studies bestellen.

3.4 Onze schuld in Congo

De mijn van Shinkolobwe in Congo leverde het uranium dat de grondstof was voor de fabricatie van de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki. In en rond de mijn is er radioactieve vervuiling. Ik heb als kabinetschef nog vergaderd met het SCK om na te gaan of we daar geen project konden opzetten : de radioactiviteit meten, de zwaar vervuilde terreinen afschermen voor de bevolking om ze dan later te saneren. Maar op dat moment functioneerde de Congolese overheid nog niet goed genoeg om zo'n projecten te organiseren. Ook vandaag zou het nog heel moeilijk zijn. Hoe dan ook zou er, zodra de omstandigheden in Congo het enigszins toelaten, een groot Belgisch-Congolees project opgezet moeten worden om de enorme “nucleaire passiva” in onze oud-kolonie te saneren. Wij beschikken over de nodige knowhow en het geld. Is de sanering van al die nucleaire rommel eigenlijk ook niet een stuk onze verantwoordelijkheid?

3.5 Een nieuw Hiroshima of Nagasaki voorkomen: een rol voor België?

Kunnen we een nieuw Hiroshima of Nagasaki vermijden? De chef van het Internationaal Atoom Energie Agentschap in Wenen is niet optimistisch en zei begin 2004 dat het gevaar op een atoomoorlog nog nooit zo groot is geweest als vandaag. Naast het gevaar voor een oorlog met kernwapens tussen landen zoals India en Pakistan, of tussen Israël en bijv. Iran, is er de vrees voor aanslagen met atoomwapens of vuile bommen door terroristen. Een vuile bom maken is een makkie. Je plaatst klassieke springstof naast radioactief materiaal en laat dat ontploffen zodat er radioactieve vervuiling is. De CIA waarschuwde in zijn laatste jaarrapport dat het terreurnetwerk Al-Qaeda over alle capaciteiten beschikt om een vuile bom te maken. We moeten dus alle krachten mobiliseren om nucleaire terreur van landen of van terroristen te voorkomen. Ons land zou daarin een schitterende rol kunnen spelen. We zouden bij de Belgische diplomatie een pak middelen en mensen ter beschikking kunnen stellen om aan dit

dossier dag en nacht te sleuren, bij alle internationale instanties die er bestaan. We kennen de nucleaire problematiek zeer goed en zouden die kennis volop kunnen valoriseren, in het belang van heel de planeet. Is dat te hoog gegrepen voor een klein landje als het onze? Ik denk van niet. België was het eerste land ter wereld dat een wet goedkeurde om landmijnen te verbieden. Ons land lobbyde jaren keihard voor een internationaal verdrag om landmijnen uit de wereld te helpen. Dat verdrag kwam er, wat uiteraard niet alleen de verdienste is van ons land, verre van. Maar dit voorbeeld toont aan dat een klein land wel een interessante rol kan spelen in belangrijke kwesties. Bovendien heeft ons land bijzonder veel nucleaire expertise en technologie en zou het die goed kunnen valoriseren in de strijd tegen de proliferatie van nucleaire materialen en technologieën.

Is het een naïeve droom? Is een wereld zonder kernenergie en kernwapens een zinsbegoocheling van wereldvreemde stakkers? Volgens mij niet. Wie had in 1945 gedacht dat Duitsland en Frankrijk elkaar zo snel zouden vinden in de Europese Unie? Wie had in 1985 gedacht dat enkele jaren later het IJzeren Gordijn zou sneuvelen? Wie heeft ooit durven dromen dat een gewezen chef van een onafhankelijk land, de voormalige Servische president Milosevic, voor een internationaal gerechtshof zou moeten verschijnen voor oorlogsmisdaden? Telkens weer zijn de dromen van gisteren de realiteit van vandaag. Ik hoop wel dat er geen terroristische aanslag met een kernwapen nodig is om de grote leiders op onze planeet ertoe aan te sporen een punt te zetten achter kernwapens en kerntechnologie. Ik hoop dat ze er uit eigen inzicht toe komen. Met Hiroshima en Nagasaki hebben we twee nucleaire littekens in de geschiedenis van de mensheid. Er hoeven er geen nieuwe bij te komen.

WAAR HET ECHT OVER GAAT

Dit boek samenvatten in enkele lijnen lijkt me onmogelijk. Ik wil wel zes grote items in de nucleaire sector aanstippen die volgens mij de volgende maanden en jaren alle aandacht verdienen.

De grote vraag is zeker niet of er nieuwe kerncentrales in België bijkomen. Zoals ik aantoonde, stelt deze vraag zich niet. Kernenergie is vandaag niet meer levensvatbaar en op de terugweg. Er zal in ons land wel een debat zijn over de levensduur van onze kerncentrales, maar dat is niet meer dan een debat over de vraag of Electrabel nog extra mag verdienen aan zijn kerncentrales en of er nog nucleair afval mag bijkomen. Neen, de eerste grote vraag is volgens mij van een andere orde: gaan onze politici en opinieleiders lijdzaam de energierevolutie en het Kyoto-protocol ondergaan of zullen ze integendeel zelf de handen uit de mouwen steken en volop kansen geven aan moderne, energiezuinige technologieën en hernieuwbare energiebronnen? Als ze kiezen voor het tweede, zetten ze het licht op groen voor duurzame economische groei, veel jobs en een beter leefmilieu.

Tweede item: het kernafval. Niet alleen blijft de decennia-oude vraag wat we ermee gaan doen, maar bovendien moeten we dringend een debat voeren over wie de opslag en de eventuele berging gaat betalen. Electrabel en de nucleaire sector? Of ook de Belgische Staat, en dus jij en ik? Dit is een discussie over een factuur van 1 à 2 miljard euro, die alle aandacht van de politici, pers en het publiek verdient.

De vraag of er een “financiële correctie” komt is het derde punt. Decennialang stopten de politici pakken belastinggeld in de nucleaire sector. Decennialang hebben privé-bedrijven een flinke stuiver in die sector verdiend. De volgende jaren zullen de kerncentrales nog heel veel cash opbrengen aan de eigenaars. Was en is dit allemaal correct? Moet er geen balans gemaakt worden van wie er geld op tafel legde en wie er geld aan verdiende? Als blijkt dat er sprake was van een privatisering van de winsten en een collectivisering van de verliezen, dan moet dat rechtgezet worden. Dat is gewoon een kwestie van rechtvaardigheid.

Blijft het VBO met hand en tand eenzijdig Electrabel verdedigen, zelfs ten koste van alle andere bedrijven en de Vlaamse en Belgische economie? Dat is de vierde vraag.

Gaat de paarse regering door met de democratisering van het energiebeleid, zoals de paarsgroene regering dat deed? Of probeert ze zoveel mogelijk de oude praktijken van discrete pacts tussen een beperkt aantal actoren te herstellen? Meer of minder democratie in het Vlaamse en Belgische energiewereldje? Da's het vijfde punt.

Het zesde en laatste item is het belangrijkste: ontploft er 60 jaar na de gruwel van Hiroshima en Nagasaki opnieuw een atoombom met alle verschrikkelijke gevolgen van dien? Hetzij in een conflict tussen staten, hetzij bij een terroristische aanslag. Of wordt er in Brussel, Rome, New York of een andere wereldstad een aanslag gepleegd met een "vuile bom"? Wie de nationale en internationale pers volgt, weet dat deze vragen niets met stemmingmakerij te maken hebben, maar integendeel heel rationeel zijn. Dus zouden onze politici het voorkomen van zo'n nucleaire nachtmerrie als absolute prioriteit moeten beschouwen. Ons land beschikt over grote nucleaire deskundigheid. Laat ze ons 200% gebruiken om nucleaire terreur te voorkomen. Wat niet meer dan een antwoord zou zijn op de grote ethische vraag van vandaag: hoe kunnen wij vandaag leven en wat moeten onze politici vandaag beslissen zodat onze kinderen en kleinkinderen minstens evenveel kansen op welvaart en welzijn hebben als wij?